

ведзены параўнальны аналіз з асноўнымі помнікамі Усходняга Гравету на тэрыторыі Еўропы.

Ключавыя словы: верхні палеаліт, Усходні Гравет, кідальная зброя, наканечнікі.

Summary. The article presents a technical and morphological analysis of the elements of projectile weapons from site Bierdyż. The authors analyzed two artifact types that may be associated with hunting: shouldered points and non-geometric microliths. A comparative analysis with the main monuments of the Eastern Gravet in Europe.

Key words: Upper Paleolithic, Eastern Gravett, throwing weapons, arrowheads

У калекцыі з верхнепалеалітычнай стаянкі Бердыж, якая захоўваецца ў музейных і навуковых установах Рэспублікі Беларусь, намі зафіксаваны 10 артэфактаў, якія могуць быць аднесены да элементаў кідальнай зброі. Яшчэ 7 намі падаюцца паводле літаратурных крыніц, бо фізічна яны недаступны для даследавання [1, с. 485-486, табл. 1: 1-2; 2, с. 97; 4, с. 26, мал. 6: 1-2]. Такім чынам, агульная колькасць прадметаў, аналіз якіх праводзіцца ў артыкуле, складае 17 адзінак. Паводле тэхніка-марфалагічных асаблівасцей і пэўнага гаспадарчага прызначэння яны падзяляюцца на дзве групы: наканечнікі з бакавой выемкай і негеаметрычныя мікраліты (фрагменты пласцінак з прытупленым рэтушшу краем, вастрыі з прытупленым і/або скошаным рэтушшу краем).

Наканечнікі з бакавой выемкай. Са стаянкі Бердыж прысутнічае дзевяць артэфактаў (з іх тры фрагментаваныя) можна аднесці намі да дадзенай групы. Для апісання наканечнікаў за аснову мы выкарыстоўвалі схему тэхнічна-тыпалагічнага аналізу дадзенага тыпу прадметаў, распрацаваную расійскім археолагам С. Ю. Львом [3].

Выкананы наканечнікі на пласцінах (7 адз.) і тэхналагічных сколах (падрабрыстых пласцінах) (2 адз.). Усе прадметы выкананы на крамянёвай сыравіне цёмна-шэрага (3 адз.), шэрага (4 адз.) колёру, з крапчастай (6 адз.) і плямістай (1 адз.) структурай, празрыстай (6 адз.) і слаба празрыстай (1 адз.) на расвет. Дадзеныя характарыстыкі адпавядаюць апісанню сожскага крэменю, выходы якога вядомы ў паўднёва-ўсходняй частцы Беларусі.

У адным выпадку нарыхтоўка для наканечніка была знята з аднаплячовачнага, яшчэ ў чатырох – з двухплячовачнага монафронтальнага нуклеусаў. Праксімальная частка пласцін выдалена ў трох(?) артэфактаў. На адным артэфакце прысутнічаюць сляды жаўлачнай скарынкі. Люстраж фіксуецца ў чатырох знаходак, паціна малочна-блакітнага колёру ў трох прадметаў.

Чаранок у наканечнікаў сфармаваны выемкай, якая аформлена паўстромкай, стромкай дарсальнай (8 адз.) і вентральнай (1 адз.) рэтушшу, злева (5 адз.) і справа (4 адз.) адносна восі прылады.

Вастрыё ва ўсіх, акрамя аднаго выпадку, сфармавана ў дыстальнай частцы нарыхтоўкі. Яшчэ ў двух выпадках, яно дадаткова апрацоўвалася паўстромкай дарсальнай і плоскай вентральнай рэтушшу.

На пяці экзэмплярах зафіксавана нерэгулярная паўстромка і плоская рэтуш на пярэ і целе наканечніка. Яшчэ ў аднаго прадмета адзін бок спрэс апрацаваны паўстромкай рэтушшу.

Памеры наканечнікаў наступныя: даўжыня – ад 3,1 да 9 см; шырыня – ад 1,2 да 2,3 см; таўшчыня – ад 0,4 да 0,1 см.

Негеаметрычныя мікраліты. Да дадзенай групы аднесены пласціны і фрагменты пласцінак рэтушаваных, вастрыі з прытупленым краем.

У калекцыі зафіксаваны два фрагменты пласцінак (да пласцінак адносяцца артэфакты, шырыня якіх вагаецца ад 0,7 да 1,2 см) з прытупленым краем. Дадзеныя артэфакты выкананы на медыяльных частках нарыхтовак. Адзін край спрэс рэтушаваны паўстромкай дарсальнай рэтушшу. Памеры прадметаў: даўжыня – 1,5/1,8 см; шырыня – 0,7/1,1 см; таўшчыня – 0,2/0,5 см.

Астатнюю частку калекцыі негеаметрычных мікралітаў складаюць вастрыі з прытупленым і/або скошаным рэтушшу краем. З шасці прадметаў пяць выкананы на апраксімальных мікралітах (адзін артэфакт на цэлай). Рэтуш на артэфактах паўстромкай (3 адз.) і стромкай (3 адз.), размешчаная на дарсальнай паверхні. У адным выпадку яшчэ адзін край спрэс апрацаваны аналагічным спосабам. Памеры: даўжыня – ад 1,5

УДК 902/904

ЭЛЕМЕНТЫ КІДАЛЬНАЙ ЗБРОІ БЕРДЫЖСКОЙ ВЕРХНЕПАЛЕАЛІТЫЧНАЙ СТАЯНКІ

Гаршкоў А. Д.

установа адукацыі

«Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы»
(Гродна, Рэспубліка Беларусь)

Навуковы кіраўнік – доктар гістарычных навук, дацэнт

Піваварчык С. А.

Анотацыя. У артыкуле прадстаўлены тэхніка-марфалагічны аналіз элементаў кідальнага ўзбраення са стаянкі Бердыж. Аўтарам прааналізаваны два тыпы артэфактаў, якія могуць быць звязаны з паляваннем: наканечнікі з бакавой выемкай і негеаметрычныя мікраліты. Пра-

да 2,3 см; шырыня – ад 0,15 да 0,6 см; таўшчыня – ад 0,1 да 0,2 см.

Адносна невялікая колькасць прадметаў, якія могуць быць інтэрпрэтаваны як элементы кідальнай зброі. Стан захаванасці культурнага пласта, адсутнасць планіграфічнай прывязкі ў артэфектаў не дазваляюць нам рабіць нейкія глабальныя высновы аб характары палявання і ўвогуле наяўнасці яго прыкмет на верхнепалеалітычным помніку Бердыж. Гэта таксама ўскладняецца тым, што не праводзіліся даследаванні з мэтай пошуку слядоў разбірання і апрацоўкі на рэштках жывёл, якія былі знойдзены на стаянцы. Тым не менш аналогіі наканечнікам з бакавой выемкай, пласцінкам і вастрыям з прытупленым краем прысутнічаюць на помніках Заходняй і Усходняй Еўропы. Тэхналогія вырабу элементаў кідальнай зброі са стаянкі Бердыж дазваляе ўпісаць іх у кантэкст гравецкай культуры, або культуры Усходняга Гравету (24-19 тыс. гадоў таму) [6]. Менавіта на помніках дадзенай культурнай адзінкі прысутнічаюць археалагічныя доказы палявання, перш за ўсё на маманта, з дапамогай наканечнікаў з бакавой выемкай вастрыі і прытупленым рэтушшу краем [5].

Літаратура

1. Замятнін, С. М. Раскопки Бердыжской палеалитической стоянки ў 1927 г. / С. М. Замятнін // Запіскі аддзелу гуманітарных навук. Кн. II. Працы археалёгічнай камісіі. Т. II / пад агул. рэд. арх. кам. – Менск, 1930. – С. 479–490.
2. Калечиц, Е. Г. Первоначальное заселение территории Белоруссии / Е. Г. Калечиц. – Минск : Наука и техника, 1987. – 157 с.
3. Лев С. Ю. Каменный инвентарь Зарайской стоянки (типологический аспект) // Исследования палеолита в Зарайске 1999-2005 / под ред. Х. А. Амиранова. – М. : Палеограф, 2009. – С. 37–186.
4. Поликарпович, К. М. Палеолит Верхнего Поднепровья / К. М. Поликарпович. – Минск : Наука и техника, 1968. – 204 с.
5. Синицын, А. А. Новое прямое свидетельство охоты на мамонта из Костенок / А. А. Синицын, К. Н. Степанова, Е. А. Петрова // Первобытная археология. Журнал междисциплинарных исследований. – 2019. – № 1. – С. 149-158.
6. Kozłowski, J. K. The origin of the Gravettian / J. K. Kozłowski // Quaternary International. – 2014. – Vol. 359–360. – P. 3–18.